

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΣΣ ΣΣΕΛΙΔΕΣΣ

‘Από τὰ ἀπομνημονεύματα πού λυρικού ἠθοποιού Μιχαήλ Ο’ Κέλλετ

‘Ο Μιχαήλ O’ Kelly, ‘Ιρλανδός ἠθοποιός τοῦ λυρικοῦ θεάτρου, παρουσιαζόταν συνεχῶς ἐπὶ πενήντα χρόνια— ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 18ου ἕως τὶς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνος— στὰ ὀνομαστότερα λυρικά θεάτρα τῆς Εὐρώπης καὶ πρὸ πάντων πρὸ King’s Theatre, καὶ στὸ «Drury Lane» τοῦ Λονδίνου. Στὰ ταξίδια του γιῶνός του Μόσαρτ, τὸν Χάυντν, τὸν Γκλουκ, καὶ τὰ ἀπομνημονεύματά του, γραμμένα μὲ μιά ἀπλὴ γλαφυρότητα, περιέχουν κ’ ἓνα πλῆθος ἀπὸ ἀνέκδοτα γιὰ διαφορὲς σύγχρονες του προσωπικότητες τῆς πολιτικῆς, τῆς φιλολογοίας, καὶ τῆς καλλιτεχνίας. ‘Απὸ τὸ βιβλίο αὐτὸ κόβουμε μερικὲς σελίδες γιὰ τοὺς ἀναγνώστους τῆς «Μουσικῆς κινήσεως»

Σ. τ. μ.

Βιέννη 1786.—... Κάμποσι Πρίγκιπες κ’ ἀνάμμεσα σ’ αὐτοὺς, ὁ Δοῦξ τῶν δύο Γεφυρῶν, ὁ ‘Εκλέκτωρ τῆς Βυυρίας κ. θ., ὁ καθέννας τους μὲ μιά σημαντικὴ ἀκολουθία, ἦρθαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους, καὶ ἐπισκεφθοῦν τὸν Αὐτοκράτορα, πού, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ αὐτῇ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμία, νὰ δοθοῦν σὸ θέατρο δύο ὄπερες—κ.ι. ὁ δὺο τὸν ‘Ιεπότου Γκλουκ—ἡ ‘Ιφιγένεια ἐν Ἰαύροις καὶ ἡ «‘Αλκηστis», ὅλο τὴν διεύθυσι τοῦ συνθέτη. Πρώτῳσε ἀκόμη πὺς δὲν ἔπρεπε νὰ φεισθοῦν χρημάτων γιὰ νὰ δοθῆ ἡ πὺς ἐμεγαλότερη δυνατὴ λαμπρότης.

‘Ο Γκλουκ, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἴμενε στὴ Βιέννη, ὅπου εἶχε ἀποτριβηθῆ δοξαζόμενος πὰς, πλοῖσιος καὶ θαυμαζόμενος ἀπὸ ὅλους. ‘Ἦταν 74 χρόνων. Πρῶτα θὰ παιζόταν ἡ ‘Ιφιγένεια, καὶ ὁ Γκλουκ ἔθπρεπε μόνος νὰ διαλέξῃ τοὺς ἐρμηνευτὰς του. ‘Ἐτοὶ ἡ Κυρία Μπερνακκὸν μὲ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες τραγουδίστριες τῆς ἐποχῆς τῆς, εἶχε τὸ εὐτόχημα νὰ ὀδοειχθῆ γιὰ τὸ ρόλο τῆς ‘Ιφιγένειας, ὁ περιφροσ μὲνός «‘Αντιμάρκερ θσπάκις τὸν ‘Ορέστη». ‘Οσο γιὰ μὲνα, μὲ πρόωρος γιὰ τὸν Πυλόδη, πράγμα, πὺς ἔκαμε μερικὸς ἀπὸ τοὺς σὺνδύλους νὰ ζηλήψουν, πρὸ πάντων ἐκείνου, πὺς νόμισαν, πὺς ἦσαν περισσότερο ἀπὸ μὲνα ἄνδεδειγμένους γι’ αὐτό, (ἴσως χωρὶς νάχουν ἄδικο ὁ ἄνθρωποι). ‘Οκωδῆσθε ἡ τιμὴ αὐτῆς ἐνὶς οἱ μὲνα, καὶ μάλιστα καὶ μὲ ἄλλη, ἀκόμη μεγαλύτερη: Νὰ ἔχω στὴν περίπτωσι αὐτῇ τὴ συμβουλή, τὶς ὀδοειχθῆ καὶ τὶς ὀδοιχθῆς τοῦ ἴδιου τοῦ συνθέτη. ‘Ἐνα πρῶτον, ἀφοῦ ὀδοιψύσαμε μαζὺ σὸ ὅπτι του, μοῦ εἶπε: «Ἐλάτε μαζὺ μου ἐπάνω, Κύριε, θὰ σὰς διείξω. ‘Ἐκείνου, πὺς εἶχα γιὰ πρῶτό μου ο’ δὴλ μου τὴ ζωὴ, καὶ πὺς τὸσο προσπάθησα νὰ μιμηθῶ σ’ ὄλα τους. Τὸν ἀκολουθοῦσα ἕως τὸ ὄπνοδωμάτιο τοῦ καὶ εἶβα μὲνα σ’ ἓνα ἀξιοθαύμαστο πλαίσιο, κρημασμένη τὴν εἰκόνα τοῦ Χαίτηλ, ἀκριβῶς κατάντικου σὸ κρεβάτι του, ἔσοι, πὺς νὰ τὸν κυτῆρι, ὅταν εἶχε τὸ κεφάλι σὸ προσκέφαλο. ‘Αὐτό εἶνε, κύριε, τὸ ποτραῖτο τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πὺς ἐμπνευσμένου ἀπὸ τὴν Τέχνη μας. ‘Οταν τὸ πρῶτὸ ἀνόητο τὰ μάλιστα μου, τὸν θαυμάζω μὲ τὸ βῆστοτερο σεβασμό, καὶ ἀγαπῶ τὴ χώρα σας, πὺς μὴ ὀροσε νὰ διακρίνῃ τὴ μεγαλοφυία του, τὴν ἀπέραντη καὶ νὰ τὴν ὀδοστρίξῃ μὲ τὴση στοργῆς».

Σύντομα ἄρχισαν ὁ δοκιμὲς τῆς «‘Ιφιγένειας» καὶ σχηματίστικε ταυτόχρονα τὸ μολλότο γιὰ τοὺς χοροὺς, πὺς τὴν συμπληρῶνουν. Χορογράφος ἦταν ὁ κ. de Camp, θεῖος τῆς ἐξαιρετικῆς ἐκείνης ἠθοποιῦ καὶ

τέλειας γυναίκας κυρίας Ch. Kemble. ‘Ο Γκλουκ δ’ ἴδιος μὲ τὴν πωυτραριζόμενη περὸκα, καὶ τὸ μαστοῦνι μὲ τὴν ὀλόχρυση λαβή, εἶχε τὴν πρωτοκαθεβρία σὲ κάθε δοκιμῇ. ‘Ορχήστρα καὶ χορωδίες ἐνισχυμένες σχηματίσαν τὸ λαμπρὸ σόυλο.

Δεύτερη παράστασις ἦταν ἡ «‘Αλκηστis», πὺς δόθηκε πραγματικὰ μὲ μιά λαμπρότητα, μὲ μιά μεγαλοπρέπεια, ἀνάτεια τῆς Αὐτοκρατορικῆς Αὐλῆς. Νομίζω, πὺς κανένας δὲν ἔφθασε ὡς τῶρα τὴν ἱκανότητα τοῦ Γκλουκ σὸ ζωγράφισμα, μὲ τὰ μέσα πὺς διαθέσει ἡ μουσικῆ, τῶν πὺς βίαιων ἀνθρωπίνων πσθῶν, καθὸς καὶ τῆς δημιουργία δραματικῶν ἐντυπώσεων. ‘Ἐσοις ὁ ἐντυπώσιος αὐτὲς νὰ εἶνε, κάποτε ὀπεροβολικά ἐξεζητημένες, ὅμως σὲ μὲνα τὸυλάχιστον προκάλουν πάντα τὴν πὺς ζωερὴ δυνατὴ εἴσθισι. Δὲν μὴ ὀροσε π.χ. ποτὲ μου ν’ ἀκοῶσω τὸ δνερτο τοῦ «‘Ορέστη ἀπὸ τὴν «‘Ιφιγένεια», χωρὶς νὰ γερῖστω τὰ μάτια μου δάφρυα. Τὶ ἐκφροστικότερο θὰ μὴ ὀροσε νὰ ἠρὴ κανεὶς γιὰ ν’ ἀποδώσῃ τὴ μούρη, τὴ βραθεὶ ἀπελπίσισι τοῦ ‘Ορέστη μητροκτόνου, πὺς πνρακαλὴ καὶ σὸν ὄπνο του ἀκόμη τοὺς θεοὺς νὰ τὸν εὐσπλαχνισθοῦν καὶ νὰ ἠμερῶσιν κάπως τὶς τύψεις του! Κι’ ὁ θουδοῖσιος ἐκείνος χορὸς τὸν θαυμῶν μὲ τὸ φάσμα τῆς Μητέρας του, πὺς περιτριγυρίζει ἐπιμὸν τὸ κρεβάτι, του! Τὶ σὺνοσθημάτα φρίκης καὶ εὐχαριστήσεως μὴδῶν! ‘Ο Δόκτωρ Burney, πὺς πραγματικὰ εἶνε μὲ ἀσθεντία στὰ ζήτηματα τῆς τεχνικῆς, εἶχε δικαίω νὰ πῆ, πὺς ὁ Γκλουκ εἶνε ὁ Μιχαήλ ‘Αγγελος τῆς μουσικῆς καὶ νὰ τὸν βαρθίσῃ μωσοσυργὸ πὺς ἐβελούτω τὰ περίστωκα. ‘Ο Σαλιέρη μὲν διηγῆθηκε κάποτε πὺς ὅταν γιὰ πρῶτη φορὰ, εἶχε παιχθῆ μὲ κωμικὴ ὄπερα τοῦ Γκλουκ σὸ Σβέτσιουγκεν, σὸ θέατρο τοῦ ‘Εκλεκτοῦ τοῦ Παλατινάτου, ἡ ὀψφλότης του, πὺς τῆς ἔκανε ἐντόπωση ἡ μουσικῆ, ζήτησε πληροφορίες γιὰ τὸν συνθέτη. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτῇ ἐμαθε καὶ τὴ λεπτομέρεια, πὺς ὁ καλὸς αὐτὸς Γερμανὸς ἀγαποῦσε τὸ ἔλεκτο κρασί κ’ ἄμεσως διέταξε νὰ σταλῆ ἓνα τεράστιο βαρέλι παλιὸ κρασί τοῦ Ρήνου.

Οἱ γάμοι τοῦ Φιγκαρώ καὶ ἡ «πρῶτη» τοῦ ἔργου στὴν ὄπερα τῆς Βιέννης (1 Μαῖου 1786).

‘Ο Κοουρετῆς Σεβίλλης, πὺς ὁ Paisiello εἶχε γράψει στὴν Ρωσία, κ’ ἔφερε ἔπειτα στὴ Βιέννη, ἀνέβηκε πραγματικὰ δὲ ὡ. ‘Ο κόρως Martini κ’ ἐγὼ παίξαμε διεδοκτικὰ τὸ ρόλο τὸν ‘Αλμαβρα. ‘Ἡ Storace εἶταε τὴ Ραζίνια.

Τῶρα ὁμῶς ἐτοιμάζονταν τρεῖς ὄπερες μαζὺ. Μιὰ τοῦ Ρετζίου, μιά τοῦ Σαλιέρη («Τὸ δντρὸν τοῦ Τρωφώνιου») καὶ μιά τοῦ Μόσαρτ πὺς εἶχε παραγγελεῖ εἰδικὰ ὁ Αὐτοκράτωρ. ‘Ο Μόσαρτ διέταξε γιὰ κείμνη του τοῦ ἔργου τοῦ Beaumarchais «Γάμοι τοῦ Φιγκαρώ» πὺς ἀνέλαβε νὰ μεταγράψῃ σὲ ἱταλικὸ λιμπρέτο ὁ Ντὰ Πόντε. Οἱ τρεῖς λοιπὸν ὄπερες ἦταν ἔτοιμες γιὰ τὴν παράστισι ταυτόχρονα κ’ ὁ καθέννας ἀπὸ τοὺς συνθέτες ἐξιοῦσε γιὰ τὸν ἑαυτοῦ τὸ δικαίωμα νὰ παιχθῇ πρῶτος. Καὶ τὸ ζήτημα δημιουργεσε πολλὲς φιλονικίες μὲ συνέπεια τὸς νὰ σχηματισθοῦν κόμματα. ‘Ἡ ἴδιουσυκρατῆς τὸν τρεῖν συνθετῶν ἦσαν ἐπιφροστικῆς μετρύς τους: ‘Ο Μόσαρτ εὐθίκως καὶ βίσιος

δρακιζόταν, πώς θα κάψη την παρτιτούρα του αν δεν τ'απείχαν πρώτο, και την αξίωσή του υποστήριζε ένα δυνατό κόμμα. Άντιθετα, ο Ρετζίνι ενεργούσε σιωπηλά και τι έπαυσε σάν τόν τυρλοπόντικα πού σκαβει υπογειώς στο νυχτερινό σκοτάδι. Ό τρίτος ύποψήφιος ήτι εν διευθυντής της χοροδίας του Αδύλικου παρεκλήσιου, ένας άθωρος άγγλιους και πανοβρος γεμάτος άς' αυτό πού ό Βασον ώνάμιας εδόλια έξυπνάδω. Αύτός ύποστηρίζεταν από τρεις έκ τών κυριώτερων έρμηνευτών, πού μηχανοραφούσαν κατά τρόπο έπικίνδυνο. Έτσι μέσα στό θίασο, ό καθένας παρασούρτα κ' έλάβαινε μέρος στό γενική διάτασι. Ήμιον ό μόνος μέ τό μέρος του Μότσαρτ, όχι μονάχα από θαυμασμό για την πανίσχυρη μεγαλοφυα του, άλλα και γιατι τού χρώσταγα εγνώμοσύνη για κάμποσε προσωπικέσ χάρεσ πού πού είχε κάνει.

Έπί τέλους όμως μία διαταγή της Αύτου μεγαλειότητος, πού άξείωσε την άμιση έναρτί τόν δοκιμών έτών γάμον του Φιγκάρω έθετε τέρμα στην περίπλοκη αυτή ιστορία. Καί κανείς τωσ δεν χάρισε περισσότερο για τόν έναντίον τών άντιπάλων του θρίαμβο του «κοντου μεγάλου άνδρου» όσο... ό Μιχαήλ Ο'Κελν. Τώρα είμαι ό μόνος, πού έπιζή από τούς «πρώτους έκείνουσ διδάξαντας». Πάντως τότε είχαμε συμφωνήσει όλοι πάνω σ' ένα ζήτημα: πώς ποτέ όπερα δεν έρμηνεύθηκε μέ μία τέτοια τελειότητα. Την είδα έκτοτε πολλές φορές σέ διάφορες χώρες, όμως τίποτα άπ' όσα είδα, δεν μπορούσε να συγκριθί μέ την άναδημιουργία πού της κάναμε τότε έμεις.

Είχαμε κα τό μέγιστο προνόμιο να μάς συμβουλεύη και να μάς καθοδηγή ό τίσις ό μεγάλος «Δάσκαλος», πού έξερσε θαυμάσια να μάς μεταβίδει τις σκέψεις και τις ιδέες του. Ποτέ δεν θα ξεχάσω την έκφρασι του προσώπου του, πού τό φώτισε τόσο θαυμαστά ή άκτι νοβόλια της μεγαλοφυας του, τις στιγμές εκείνες, κα' πού δεν μπορούσα να περιγράψω, άπαράλακτα όπω δεν θα μπορούσα ν' άποδώσω μέ χρώματα τις άκτινες του ήλιου. Ένα βράδυ πού τον έπισκέφθηκα, μου είχε πη «Μόλις τώρα τέλειωσα μία δουδια για τήν όπερα μου και θά την άκούσετε άμέσως». Κάθισο στο πάνο και την τραγουδήσαμε. Ό ένθουσιασμός μου έφθασε στο μη περαιτέρω και ό καθένας θά μέ δικαιώσει, όταν μάθη πού πρόκειται για τί δουδια Σουζάννας-Άλμα-βίβα! «Cruel perché finora farmi languire così». Δεν έγράφηκε ποτέ σελίδα μουσική πού χαριτωμένη, κ' ήταν για μένα μία άνείπωτη χαρά να τήν άκούσω πρώτος και άκόμη να την τραγουδήσω μέ τόν θεό δημιουργό της. Ουμάμαι άκόμη πώς στη γενική δοκιμή του συνόλου ό Μότσαρτ σκετόταν μέ τό κόκκινο παλτό του, μέ τό τρέκλωσ καπέλλο του, στολισμένο μέ χρυσά γαλόνια, μαζί μου στη σκηνή κ' έβινο τό χρόνο στην όρχήστρα. Ό Μπενοττιο τραγουδισο μέ κέφι και μέ δύναμη τ'ιν άρια του Φιγκάρω «Non piu andrai, farfallone amoroso». Βρισκόμουν τί στιγμή αυτή στό πλευρό του Μότσαρτ, πού σιγανά, άπαλά, έπινελάδβαινε. «Μπράβο, μπράβο Μπενοττιο!» και όταν εκείνος έφρασε στη φράσι: «Cherubino alla vittoria, alla gloria militar» πού τραγουδισο μέ μία στεντόρεια φωνή, όλοι, ήθροιοι και μουσικοί της όρχήστρας, κυριολεκτικά ήλεκτριζέμενοι, άρχισαν να φωνάζουν μέ δλη του της δύναμι: «Μπράβο, Μπράβο Μάτσερ!» και: «Ζήτω ό μεγάλος Μότσαρτ! Οι μουσικοί της όρχήστρας χτυπούσαν έν-

θουσιασμένοι τά βοζάρια τους στα άναλόγια τους κ' έγεγα πώς τά χειροκροτήματα δεν δάπαυαν ποτέ. Μέ έπανειλημένως ύποκλίσεις ό μικρόσωμος έκείνος θεόκνευτος γεμάτος ζωηρή συγκίνηση, εχάριστοδσε για τίς ένδειξεις αυτές του αιδόρμητου παλλόμενου έκείνου ένθουσιασμού, πού άνανεώθηκαν ζωηρές, στό φινάλε της πρώτης πράξως. Για την ταπεινή μου γνώμη, και μόνο αυτό τό έργο αν είχε συνθέσει ό Μότσαρτ, θάετανε για ν' άναγνωρισθί «εις πάντα τους αιώνας» ή μεγαλύτηρη μορφή στην Τέχνη του.

Στό γνωστό σπετίτο του έργου αυτού έχω ένα σπουδαίο ρόλο. Από την άρχή ως τό τέλος της όπερας πρέπει κάπως να τραυλιζω. Άλλά ό Μότσαρτ μ' είχε παρακαλέσει στο σπετίτο αυτό, να μη τό κάωω γιατι φοβάταν πού σκοπεύοσε έτσι ν' άδικήθη ή μουσική του. Το άπάντησα, πώς μέ κίνδυνο να τού φανώ αθάδησ και να τόν δυσαρεστήσω, θά τραυλιζω και σ' αυτό παρά την έπιθυμία του και τόν διαβεβαιώσω, πώς μέ τόν τρόπο πού θά τόκανα, όχι μονάχα δεν έπρόκειτο να καταστρέψη τά άλλα μέρη, άλλ' άντίθετα θά πρόσθετε στην γενική έντύπωσι. Έπειτα δεν μου φαινόταν δύλοδυ φυσικό, ένώ θά τραυλιζω σ' όλα τά άλλα μέρη, εφαικία στο σπετίτο να παρουσιασθώ μιλώντας όπωσ όλος ό κόσμος. Πρόσθεσα μέλιστα, -ζητώντας και συγγνώμη, πού τομhosια ναχώ μία γνώμη διαφορετική από τού μεγάλου Μότσαρτ, πώς αν δεν μ'είχαν να κάνω αυτό πού ήθελα, θά προτιμούσα ν' άφήςω τό ρόλο. Στο τέλος ό Μότσαρτ συγκρατέθηκε σ' αυτό πού ζητούσα, διατηρώντας πάντα τούς φόβους του για τό αποτέλεσμα. Το όλόγωο θεατρο άπέδειξε, πώς σπάνια μία σκηνή είχε προκαλέσει τόση έντύπωσι στην παράστασι. Το κοινό γελοισο μέ δάκρυα, και αυτό ό Μότσαρτ δεν μπορούσε να μη τό μιμηθί. Ό Αύτοκράτωρ έπανειλημένως έφώνασε «Μπράβο» και τό έργο όλόκληρο προκαλούσε φρενιτίδα, κατεχειροκροτέιτο και έμψιζαρίζετο. Όταν τό έργο τέλειωσο ό Μότσαρτ ήρθε στό σκηνή, μ' έπλησίασο, και σφίγγοντάς μου και τά δύο χέρια πού είπε «Μπράβο νεορέ μου! Σας ευχαριστώ και άναγνωρίζω πώς εις όλες δικαιο και έγω όδικο». Βέβαια διέτρεφα κάποιο κίνδυνο, κι ός τόσο μέσα μου ήμιον βέβαιος, πώς θά κατόρθωνα να έπιτύχω τό αποτέλεσμα, την έντύπωσι, πού ήθελα. Τά γεγονότα άπέδειξαν πώς δεν γελιώμου.

Από τόσους παρακολούθησα παραστάσεις τών «Γάμων του Φιγκάρω» και τό Λονδίνο και άλλοτο, όμως κανένα δεν είδα να έσορκόνει μέ τόν δικό μου τρόπο αυτόν τόν ρόλο του «κριτού» Τόν παρουσίασο σάν ένα γερό άποβλακωμένο μ' όλο πού την έποχή εκείνη ήμιον άκόμη ένα παιδί άμούστακο. Στο τέλος της παραστάσεως, για μία στιγμή, πιστέψω, πώς τό κοινό δεν θάπυε να χειροκροτή και να ζητά τόν Μότσαρτ. Σχεδόν κάθε κομμάτι χροιστήκε να τραγουδηθί δυό φορές, έτσι πού τό έργο βάσταζε τό διπλό άπ' αυτό πού έπρεπε να βαστάξη. Αυτό άνάγκαστε τόν Αύτοκράτωρα, από τη δεύτερη παράστασι να άπογορεύσο τό μιζάριαμο. Ποτέ θρίαμβοσ δεν ήταν πληρέστερος και πού όμόφωνος άπ' αυτόν, πού είχε ό Μότσαρτ μέ τόν Φιγκάρω του. Καί θά μπορούσε να τό βεβαιώσω μέ τήν μαρτυρία του ένα κοινό, πού όπηρεε άληθινά πολυάριθμο!

G. A. ΤΟΥΡΝΑ-ΓΣΣΕΝ

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»